

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІОЛОГІЇ

Раритетна складова дендрофлори парків м. Вінниці

Випускна кваліфікаційна робота
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»
за напрямом підготовки 7.01040102 Біологія*

Антоніка Максима Сергійовича

Науковий керівник:
кандидат педагогічних
наук, доцент Левчук Н.В.

Оцінка _____

Голова комісії _____

Члени комісії _____

Вінниця – 2016

Анотація

Протягом 2015-2016 рр. вивчався видовий склад паркової рослинності м. Вінниці.

Наведено результати узагальнення та аналізу раритетних деревних рослин парків м. Вінниці. З'ясовано сучасний стан раритетної дендрофлори парків м.Вінниці. Проаналізовано склад раритетної деревної рослинності: таксономічний, фітоценотипний та соцологічний. Здійснено порівняльний аналіз раритетної дендрофлори парків м.Вінниці.

Дипломна робота представлена на 93 сторінках (додатки – 17 сторінок), включає 14 таблиць та 2 рисунка, кількість використаних джерел – 147.

Ключові слова: раритетні види, дендролора, таксономічна структура, соцологічного статусу парки м.Вінниці

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
Розділ 1. ПРИНЦИПИ ТА ПІДХОДИ РАРИТЕТНОСТІ ВИДІВ.....	7
Розділ 2. СТРУКТУРА РАРИТЕТНОГО ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ ПОДІЛЛЯ.....	15
Розділ 3. ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ДЕНДРОФЛОРИ ПАРКІВ ВІННИЧЧИНИ.....	24
Розділ 4. ОБ'ЄКТИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ РАРИТЕТНИХ ВИДІВ РОСЛИН	
4.1. Природні умови зростання раритетних рослин.....	34
4.2. Методика роботи та дослідження.....	37
Розділ 5. СТРУКТУРНО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РАРИТЕТНОГО ДЕНДРОРІЗНОМАНІТТЯ ПАРКІВ М.ВІННИЦІ	
5.1. Таксономічна структура	39
5.2. Фітоценотипна структура раритетної дендрофлори парків міста.....	51
5.3. Созологічний аналіз та охорона видів раритетної дендрофлори парків м. Вінниці.....	56
ВИСНОВОК.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
Додатки.....	76

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АФІ - аутфітосозологічний індекс,

АФК_л - аутфітосозологічний клас,

АФК_т - аутфітосозологічна категорія,

БК - Бернська конвенція,

ЄЧС - Європейський Червоний список,

МСОП - Міжнародний Союз охорони природи і природних ресурсів,

ППСПМ - парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва,

ПЗФ - природно-заповідний фонд,

ЧКУ - Червона книга України,

ЧС - червоний список.

Категорії раритетності ЧС МСОП.

CR - види, що знаходяться під критичною загрозою,

EN - види, що перебувають під загрозою зникнення,

VU- вразливі види, які в майбутньому можливо будуть внесені до категорії зникаючих,

NT або LR/nt - види, що знаходяться майже під загрозою зникнення у світі або близькі до вразливих,

LC або LR/Lc - види, які перебувають під невеликою загрозою зникнення,

DD - відомостей про види недостатньо,

NE - недосліджені види.

ВСТУП

У сучасній парадигмі охорони природи одним з найважливіших завдань визнано збереження всієї біотичної й ландшафтної різноманітності. Значною мірою успіх вирішення цієї проблеми залежить від ступеня вивченості видового складу флор, від того, наскільки повною є інформація про види, наскільки досконало вони є розпізнаними й таксономічно визначеними. Усе це робить актуальними дослідження видів, особливо таких, які відносяться до раритетної фракції дендрофлори.

Територія м. Вінниця належить до числа сильно антропогенізованих регіонів лісостепової зони України. Антропогенний вплив досить сильно позначився на сучасному стані збереження дендрорізноманіття, оскільки лісистість нині складає лише 11-12%, а розораність місцями досягає 80 відсотків. У той же час лісостепові адміністративні області відзначаються загалом невисоким відсотком заповідності.

Мережа парків, як найпоширенішої нині категорії заповідних територій на Вінниччині, формувалася в основному в період з XVIII по XX століття. Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд. України» (1992 рік) вони є визначними й цінними зразками садово-паркового будівництва, основними центрами інтродукції, збереження і відтворення дендрорізноманіття. Водночас парки відіграють вагомую естетичну, виховну, наукову, природоохоронну роль, а також є основними місцями для збереження раритетних видів дендрофлори.

Впродовж XX століття у деяких заповідних парках проводилися фрагментарні дослідження історичних, флористичних, інтродукційних та природоохоронних аспектів видового різноманіття дендрофлори Поділля.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження було здійснення таксономічного, фітоценотипного аналізу видів раритетної дендрофлори

парків м.Вінниці, а також визначення їх соцологічного статусу. Для досягнення поставленої мети вирішувались такі основні завдання:

- здійснити таксономічний аналізи раритетної дендрофлори парків;
- визначити фітоценотипну структуру раритетної фракції дендрофлори парків м.Вінниці;
- провести соцологічний аналіз раритетних видів паркової дендрофлори: виявити рідкісні та зникаючі види, встановити їх соцологічний статус.

Об'єкт дослідження – раритетні види дендрофлори парків м.Вінниці;

Предмет дослідження – таксономічна різноманітність раритетних видів паркової дендрофлори м.Вінниці та їх фітоценотипна та соцологічна структура.

Методи дослідження. Дослідження проводилися з використанням аналітичних, порівняльних, статистичних методів; порівняльно-морфологічний; еколого-географічний; дендроестетична оцінка раритетних видів; візуальні спостереження та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксенов Е. С. Декоративные растения. Деревья и кустарники. / Е. С. Аксенов, Н. А. Аксенова - М., 1997. - Т. 1.- 560 с.
2. Алехин В. В. Теоретические проблемы фитоценологии. / В. В. Алехин. - М., 1986. - 231 С.
3. Альтман К П. Почвы Винницкой области./ К. П. Альтман. - Одесса: Маяк, 1969. - 63 С.
4. Андрієнко Т.Л. Мальованка, чарівний край / Т.Л. Андрієнко, О.І. Прядко, М.Л. Клєстов, О.О. Артерчук. - Шепетівська міжр. друк-я. – 1998. – 24 с.
5. Андрієнко Т.Л. Судинні рослини Червоної книги України та Європейського Червоного списку в заповідниках України/ Т.Л.Андрієнко, В.С.Ткаченко, В.А. Онищенко // Укр. ботан. журн. — 1998. — 55, № 3. — С. 311—315.
6. Антонюк М. Через віхи історії./ М. Антонюк. - Вінниця: О. Власюк, 2004. - 574 с.
7. Ботанічні сади та дендропарки України. - К: Фітосоціоцентр, 2006. - 34с.
8. Бурдейний П. А. Вінницька область. Географічний нарис./ П.А.Бурдейний, М. Б. Рубін. - Київ: Рад.школа, 1967. - 164 с.
9. Бухало М.О. Рідкісні рослини Західного Поділля в Гологорах та їх значення для вивчення історії розвитку рослинного вкриття / М.О. Бухало // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. біол. – 1967. – Вип. 3. – С. 78–83.
10. Бучинский И. Е. Климат Украины./ И. Е. Бучинский. - Л., 1960. - 126 с.
11. В. Онищенко та ін.] – Чорном. програма Ветландс Інтернешнл. – Київ, 2007. – 92 с.

12. Верхнє Побужжя – проєктований національний природний парк України (Хмельницька область) / під ред. д.б.н., проф. Т.Л. Андрієнко. ~ Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський, 2007. - 40 с.
13. Воронов А. Г. Биogeография с основами экологии./ А. Г. Воронов. - М.: Изд-во МГУ, 1987.- 264 с.
14. Г.О. Кузнецова // Матеріали про охорону природи на Україні. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – Вип. 1. – С. 55–62.
15. Геоботанічне районування Української РСР. - Київ: Наук. думка, 1977. - 282 с.
16. Географічна енциклопедія України, - Київ, 1989. - Т. 1: А-Ж. -415 с.
17. Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
18. Голубев В.Н. Принципы построения и содержания линейной системы жизненных форм покрытосеменных растений / В.Н. Голубев // Бюлл. Моск. о-ва испытателей природы. Отд. биологии. – 1972. – Вып. 7 – N 6. – С. 72–80.
19. Грабовий В. М. Роль старовинних парків України в інтродукції деревних рослин. Теоретичні та прикладні аспекти інтродукції рослин і зеленого будівництва./ В. М. Грабовий.- Мат. ІУ Міжн. наук. конф. мол. лослід.- К.: Фітосоціоцентр, 2004.- С. 25-28
20. Григора І. М. Основи фітоценології./ І. М. Григора, В. А. Соломаха. - К: Фітосоціоцентр, 2000.- 240 с.
21. Григора І.Н . Геоботаніка: навч. посібник./ І.Н. Григора, Б.С. Якубенко, М.Д. Мельничук. - К.:Арістей, 2006. - 490 с.
22. Гришко-Богменко Б. К. Географія рослин з основами ботаніки: навч. посібник./ Б. К. Гришко-Богменко, С. С. Морозюк, І. В. Мороз та ін. -К.: Вища школа, 1991. -248 с.
23. Ґрунти Вінницької області./ - Одеса: Маяк, 1969. - 63 с.
24. Гудзевич А. В. Еколого-краєзнавчий практикум./ А. В. Гудзевич. - Вінниця, 2002. - 215 с.

25. Декоративні рослини природної флори України. /під ред. А.М. Гродзинського. - Київ: Наук. думка, 1977. - 224 с.
26. Декоративные садовые растения: Деревья и кустарники. -М., 000.-48с.
27. Дендросозологічний каталог природно-заповідного фонду Лісостепу України. / під ред. С. Ю. Поповича. - К.; Аграр Медіа Груп, 2011.- 800с.
28. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник / М. А. Кохно, В. І. Гордієнко, Г. С. Захаренко та ін.; За ред. М. Л. Кохна, С. І. Кузнецова; НАН України, Нац. ботсад ім. М. М. Гришка. - К: Вища школа, 2001. -207с.
29. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі, Покритонасінні. Частина 1. Довідник / М. А. Кохно, Л. І. Пархоменко, А. У. Зарубеяко та ін.; За ред. М. А. Кохна, - К: Фітосоціоцентр, 2002. - 448 с.
30. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Частина 2. Довідник / М. А. Кохно, Н. М. Трофименко, Л. І. Пархоменко та ін.; За ред. М. А. Кохна та Н. М. Трофименко. - К: Фітосоціоцентр, 2005. - 716 с.
31. Денисик Г. І. Заповідне Поділля: краєзнавчі нариси./ Г. І. Денисик, В. Є. Любченко.- Вінниця: Тезис, 2000. - 104 с.
32. Дідух Я.П. Передмова // Червона книга України: Рослинний світ / За заг. ред. Я.П. Дідуха. —К.: Глобалконсалтинг, 2009. — С. 4—5.
33. Екологічна безпека Вінниччини : монографія / за заг. ред. О. Мудрака. – Вінниця : Міська друк., 2008. – 456 с.
34. Екологічний стан Вінницької області на рубежі тисячоліть.- Вінниця, 2005.- 161 с.
35. Заповідні об'єкти Вінниччини. - Вінниця: Велес, 2005. - 104 с.
36. Заверуха Б.В. Флора Волино-Поділля та її генезис / Б.В. Заверуха – К.: Наук. думка, 1985. – 192 с.

37. Заповідна дендросозофлора Лісостепу Укратни під. ред. д. б. н. С. Ю. Поповича.- К: Аграр Медіа Груп, 2010. - 262 с.
38. Заповідні об'єкти Вінниччини / під заг. ред. О.Г. Яворської. – Вінниця : Велес, 2005. – 104 с
39. Заповідні перлини Хмельниччини / під ред. Т.Л. Андрієнко. – Хмельницький : Інтрада, 2006. – 220 с.
40. Заставний Ф. Д. Географія України./ Ф. Д. Заставний. - Львів: Світ, 1994. - 465 с.
41. Збереження біорізноманіття України : (друга нац. доп.) / за ред. Я.І. Мовчана, Ю.Р. Шеляга-Сосонка. – К.: Хімджест – 2003. – 110 с.
42. Кагало О.О. Синоптичний продромус рослинності НПП “Подільські Товтри” / О.О. Кагало, Н.В. Скібіцька // Фітосоціологія. 100 років наукового напрямку. М-ли наук. конф. – Київ: Фітосоціоцентр, 2000. – С. 32–43.
43. Казимирова Л.П. Види рослин і тварин, що охороняються в області / Л.П. Казимирова, Р.Г. Білик, М.Д. Матвеев, В.О. Новак // Екологічна освіта на Хмельниччині. – Кам'янець-Подільський, Абетка, 2001. – С. 156–170.
44. Калініченко О. А. Декоративна дендрологія./ О. А. Калініченко. Навч, посібник. - К.: Вища школа, 2003. - 200 с.
45. Капустян В. Парки: минуле, сучасний стан і проблеми реконструкції./ В. Капустян.- Хроніка 2000. - 2001. № 41/42. - С. 7-8
46. Качалов А. А. Деревья и кустарники. /А. А. Качалов М.- Лесная пром-сть, 1969. - 408 с.
47. Клименко Ю. О. Деревна рослинність старовинних парків Вінниччини. /Ю.О.Клименко.- Науковий вісник УДЛТУ. - 2003. - Вип. 13.5. - С. 299-302.

48. Клименко Ю. О. Зміни насаджень старовинних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Вінницької області ./ Ю. О. Клименко.- Укр. ботан, журн. - 2010. - Т. 67, № 2. – С. 20-27.
49. Клименко Ю. О. Історичний розвиток, сучасний стан та проблеми відродження старовинних парків Правобережного Лісостепу України./ Ю. О. Клименко.- Інтродукція рослин. – 1999.- №1.-С.85-89.
50. Клименко Ю. О. Старовинні парки України загальнодержавного значення./ Ю. О. Клименко, С. І. Кузнецов, В. М. Черняк. - Довідник. Ч. 1. - Тернопіль. Мандрівець, 1996. - 106 с.
51. Клімат України. /за ред. В. М. Липінського, В. А. Дячука, В. М. Бабіченко. - К: Вид-во Раєвського, 2003. - 343 с.
52. Ковтун І. Види Кам'янецького Придністров'я (Хмельницька область), що підлягають охороні / І. Ковтун // Укр. бот. журн. – 2003. – №3. – С. 319–324.
53. Косаревський І. О. Парки України ./І. О. Косаревський - Київ: Держбудвидав УРСР, 1961. - 176 с.
54. Котелова Н. В. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года. /Н. В. Котелова, О. Н. Виноградова. // Физиология и селекция растений и озеленение городов. - 1974. -. Вып. 51.-С.37-44.
55. Кохно М. А. Історія інтродукції деревних рослин на Україні (короткий нарис). /М. А Кохно. - К: Фітосоціоцентр, 2007. - 67 с.
56. Кохно М. А. Про концепцію мобілізації світових дендрологічних ресурсів для інтродукції в Україні. /М. А. Кохно, С. І. Кузнецов. // Інтродукція і зелене будівництво. - 2000.- С. 83-87.
57. Кохно М. А. Старовинні парки - осередки первинної культури і поширення нових видів деревних рослин в Україні / Старовинні парки і проблема їх збереження. / М. А. Кохно.- (присв. 200- річчю дендропарку «Софіївка»). - Умань, 1996. - С. 28-99.

58. Крикунов В. Г. Почвы УССР и их плодородие./ В. Г. Крикунов, Н. И. Полупан. - Киев: Вища школа, 1987.-314с.
59. Круцкевич М.М. Про рослинність степових схилів Подільських Товтр в межах Хмельницької області / М.М. Круцкевич // Наук. пр. Кам'янець-Под. СГІ, 1961. –№4. – С. 52–56.
60. Кузнецов С. І. Біоекологічні та фітомеліоративні засади паркознавства. / С. І. Кузнецов, Ю. О. Клименко. // Науковий вісник УДЛТУ. - 2003. Вип. 13.5. - С. 317-320.
61. Кузнецов С. І. Викладання паркознавства як синтезу знань про біологічні і декоративні властивості рослин та ландшафтні особливості їх угруповання /С. І. Кузнецов, В. В. Пушкар //Науковий вісник Нац. аграр. ун-ту. - 2007. - Вип. 106. - С. 280-284.
62. Кузнецова Г.О. Флора і рослинність Поділля як пам'ятка природи / Г.О. Кузнецова. – Львів: Поллі, 2008. – 190 с.
63. Кузь В.М. Пам'ятки садово-паркового мистецтва Вінницької області та їх охорона / В.М Кузь., В. М. Черняк: Мат. звіт. наук. конф. Природн. ф-у за 1992 р. -1993. - С. 24-25.
64. Куковиця Г.С. Рідкісні ендемічні та реліктові види Подільського Придністров'я / Г.С. Куковиця // Охорона природи та раціональне використання природних ресурсів. – К.: Наук. думка, 1970. – С. 31–32.
65. Кучерявий В. П. Озеленения населенных міст. / В.П. Кучерявий. Підручник.- Львів: Світ, 2005.- 456с.
66. Кучерявий В.П. Екологія. / В.П. Кучерявий. - Львів : Світ, 2000.- 500 с.
67. Кучерявий В. А. Зеленая зона города./ В. А. Кучерявий - Киев: Наук. думка, 1981. -248 с.
68. Лаптев О. О. Екологія рослин з основами біогеоценології. / О.О.Лаптев. - К.: Фітосоцентр, 2001. - 143 с.

69. Литвак П. В. Дендрологія. / П. В. Литвак, В. І. Ткачук. Навч. посібник. - Житомир: Полісся, 2002. - 340 с.
70. Литвиненко А. Ю. Парки Вінниччини. / А.Ю. Литвиненко. - Одеса: Маяк, 1972. - 39 с.
71. Лыпа А. Л. Интродукция и акклиматизация древесных растений на Украине. /А. Л. Лыпа. Киев: Вища школа, 1978. - 112 с.
72. Лыпа А. Л. Парки и дендропарки Украины. /А. Л. Лыпа. // Природа. Попул, естес.-истор. журн. -1939. -№ 10. - С. 54-55.
73. Лыпа А.Л. Дендрологические богатства Украинской ССР и их использование /А. Л. Лыпа. // Озеленение населенных мест. - Киев: Изд-во Акал. архитектуры, 1952. - С. 9-52.
74. Любинская Л.Г. Аутфитосозология флоры Каменецкого Приднестровья и сохранение фитогенофонда путем первичной интродукции // Автореф. дис. канд. биол. наук.– К., 1990.–16 с
75. Любчак О. О. Чарівне Поділля. /О. О. Любчак. - Одеса: Маяк, 1990. - 88 с.
76. Лякуш Г. Л. Ліси Вінниччини: Худож.-докум. портрет./ Г. Л. Лякуш. - Вінниця: Книга-Вега, 2006. - 496 с.
77. Малікова Л. Забуті парки Вінниччини. /Л. Малікова. // Подільська старовина. Наук. зб. До 85- річчя з часу засн. Вінницьк. обл. краєзн. музею. - Вінниця: ВКМ, 2003. - С. 179-183.
78. Малышев Л.И. Флористическое районирование на основе количественных признаков // Ботанический журнал. – 1973. – Т. 58 – N 11. – С. 1581-1588.
79. Марушевський Г.Б. Збереження біорізноманіття і створення екомережі: інформ. довід / Г.Б. Марушевський, В.П. Мельничук, В.А. Костюшин // К. :Wetlands International Black Sea Programme – 2008. – 168 с.

80. Матвеев М.Д. Літопис природи Національного природного парку “Подільські товтри” / М.Д. Матвеев, Любінська Л.Г. та ін. – 2005.
81. Мельник В. Г. Букові ліси Подільської височини. /В.І.Мельник, Корінько О. М. Монографія. - К: Фітосоціоцентр. 2005. - 152 с.
82. Мельник В.І. Пейзажні парки Діонісія Міклера. /В.І.Мельник. //Старовинні парки і проблеми їх збереження. - Умань, 1996. -С. 61-63.
83. Мороз И.И. Флористические особенности Толтрового кряжа Подолии / И.И. Мороз, С.С. Харкевич // Ботан. журн. – 1973. – 58, №12. – С. 1799–1806.
84. Мороз І. В. Ботаніка з основами екології. /І. В. Мороз, Б. К. Гришко-Богменко. Навч. посібник. - К: Вища школа, 1994. - 240 с.
85. Мусієнко М. М. Екологія рослин. /М.М.Мусієнко. Підруч. для студ. біол. спец. вищ. навч. закл. - К.: Либідь, 2006. - 426 с.
86. Науковий звіт по інвентаризації парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва Вінницької лісової науково-дослідної станції. - Вінниця, 2005. -5 с.
87. Низовский А. Ю. 100 великих чудес Украины. /А. Ю. Низовский - К: Арий, 2007. - 416 с.
88. Определитель высших растений Украины /Д. Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н.Прокудин и др. - Киев: Фитосоциоцентр, 1987. - 545с.
89. Остапко В. М. Раритетный флорофонд Украины (хорология) : [Атлас]/ В. М. Остапко. Издательство: Лебедь, 2001 г. - 121 с.
90. Офіційний сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Тернопільській області. – Режим доступу: ecoternopil.gov.ua
91. Паламарчук А. С. Подільський ботанічний сад у м. Вінниця. /А. С. Паламарчук, Г. Л. Паламарчук. //Укр. ботан. журн. -1969. - Т. 25, №3. - С. 110-111.

92. Перлини Східного Поділля. /Г. І. Денисик, Г. В. Чернова, А. В. Гудзевич та ін. Вінниця: Теза, 2008. - 325 с. .
93. Південно-Бузький меридіональний екологічний коридор: стислий огляд біорізноманіття та найцінніші території / [В. Костюшин, А. Куземко,
94. Півошенко І. М. Клімат Вінницької області. /І.М. Півошенко. - Вінниця, 1997. - 240с.
95. Попович С. Ю. Методика інтегральної аутфітосозологічної оцінки раритетних дендроекзотів. /С.Ю.Попович, Н. П Варченко. //Інтродукція рослин. - 2009. -№4. - С. 11- 17.
96. Попович С. Ю. Заповідне паркознавство. /С. Ю. Попович, О. М. Корінько, Ю. О. Клименко. Навч. посібник. - Тернопіль: Навчальна книга . - Богдан, 2011. - 320 с.
97. Потоцька С. О. Історія формування, сучасний стан дендрофлори Центрального парку культури та відпочинку та підходи до її оптимізації. /С. О. Потоцька. // Старовинні парки і ботанічні сади: проблеми та перспективи функціонування: Мат. III Міжн. наук. конф., до 215-річчя парку «Олександрія» (Біла Церква, 29 вер. - 3 жовт. 2008 р.). -- Біла Церква, 2008.- С. 28.
98. Почвы Украины и повышение их плодородия: Экология, режимы и процессы, классификация и генетико-производственные аспекты. Т.1. - Киев: Урожай, 1988. - 283 с.
99. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Андриенко Т.Л., Блюм О.Б., Вассер С.П. и др. – Киев: Наукова думка, 1985. – 208 с.
100. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: Довідник. - К, 1999. - 240 с.
101. Пятницкий С. С. Практикум по лесной селекции. /С.С.Пятницкий. - М., 1961. - 271 С.

102. Раритетні фітоценози Західних регіонів України (Регіональна “Зелена книга”) / Стойко С.М., Мілкіна Л.І., Ященко П.Т., Кагало О.О., Тасенкевич Л.О. – Львів: Поллі, 1998. – 190 с.
103. Редкие и исчезающие растения и животные Украины (справ.); ред. К.М. Сытник –К. : Наукова думка, 1988. – 256 с.
104. Реєстр природно-заповідного фонду Вінницької області. - Вінниця, 2005. - 52 с.
105. Родичкин И. Д. Сады, парки и заповедники Украинской ССР. /И.Д. Родичкин. - Київ: Будівельник, 1985. - 202 С.
106. Розбудова екомережі України / за ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка., К., 1999. – 127 с.
107. Рослинність природного заповідника “Медобори”. Автореф. дис... канд. біол. наук: 03.00.05 / В.А. Онищенко; Ін-т ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України. –К., 2000. – 19 с.
108. Рослинність УРСР. Ліси УРСР. - Київ: Наук. думка, 1971. - С. 173-183.
109. Рубцов Л. И. Достопримечательные парки Винницкой области. /Л. И. Рубцов. Бюл. Гл. бот. сада. - 1959. -вып. 33. - С. 38-43.
110. Рубцов Л. И. Красивоцветущие кустарники для зеленого строительства УССР. /Л. И. Рубцов. - Киев: Вид-во Акад, архітектури УРСР, 1952. - 71 с.
111. Сиплива Н, О. Проблема збереження та збагачення дендрорізноманіття Вінниччини. /Н.О.Сиплива. //Інтродукція рослин, збереження та збагачення біорізноманіття в ботанічних садах і дендропарках: Мат. міжн.наук. конф., присв. 75-чю заснув. Націон. ботсаду ім. М.М.Гришка НАН України (15-17 вер. 2010р.). - К: Фітосоціоцентр, 2010с. - С. 285-286.
112. Сиплива Н. О. Географічна структура дендрофлори парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Вінницької області. /Н.О.Сиплива.

- // Науковий вісник НУБіПУ. Ліс-во та дек. сад-во. -2010.-Вип. 147.-С. 73-77.
113. Сиплива Н. О. Інтродукція хвойних у парках Вінниччини. /Н.О.Сиплива. // Науковий вісник НУБіП України. Ліс-во. Дек. сад-во. - 2009. - Вип. 135. - С. 323-327.
114. Сиплива Н. О. Історія формування осередків культивованої дендрофлори Вінниччини. /Н.О.Сиплива. //Старовинні парки і ботанічні сади: проблеми та перспективи функціонування: Мат. III Міжн. наук. конф. до 215-річчя парку «Олександрія» (29 вересня -3 жовтня 2008 р.). - Біла Церква, 2008. - С. 14-17.
115. Словарь ботанических терминов / под ред. И.А. Дудки. – К.: Наукова думка, 1984. – 307 с.
116. Смоляк А. П. Дендрология. /А. П. Смоляк, В. Г. Антипов, И. В. Гуняженко. Учеб. пос. для вузов. - МН.: Высшая школа, 1990. - 160 с.
117. Сохранение и восстановление старинных парков. Сб. науч. тр. - Киев: Наук. думка, 1982. - 108 с.
118. Стойко С.М. Критерії оцінки рідкісності видів / С.М. Стойко // Раритетний фітогенофонд західних регіонів України. – Львів: Ліга-Прес, 2004. – С. 57–64.
119. Стойко С.М. Созологічна категоризація рідкісних і зникаючих видів рослин / С.М. Стойко //Український ботанічний журнал. – 1992. – Т. 49, №1. – С. 72–77.
120. Тахтаджян А. Л. Происхождение и расселение цветковых растений. /А. Л. Тахтаджян. – Л.: Наука, 1970. - 135 с.
121. Тахтаджян А. Л. Происхождение покрытосеменных растений. /А.Л. Тахтаджян. - М.: Высшая школа, 1961. -132 с.
122. Тахтаджян А. Л. Флористические области Земли. /А.Л.Тахтаджян - Л.: Наука, 1978. - 247 с.

123. Толмачев А.И. О некоторых количественных соотношениях во флорах земного шара / А.И. Толмачев // Весн. ЛГУ, 1970. – N 15. – С. 62–74.
124. Физико-географическое районирование Украинской ССР / Под ред. В. П. Полова. - Киев: Изд-во Киев ун-та, 1968. - 683 с.
125. Фіторізноманіття національних природних парків України / під заг. ред. Т.Л. Андрієнко та В.А. Онищенко. – К.: Наук. світ, 2003. – 143 с.
126. Холявко В. С. Дендрология и основы зеленого строительства. /В. С. Холявко, Д. А. Глоба-Михайленко. - М.: Высшая школа, 1976. - 237.
127. Червона книга України. Рослинний світ / [відпов. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко]. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана», 1996. – 608 с.
128. Червона книга України. Рослинний світ./ за ред. Я. П. Дідуха. - К: Глобалконсалтинг, 2009. - 900 с.
129. Черевченко Т. М. Сьогоденні проблеми озеленення міст України. /Т. М. Черевченко, С. І. Кузнецов. // Інтродукція рослин. -2001. - № 3-4. - С. 156-158.
130. Черевченко Т. М. Збереження біологічної різноманітності рослин .- найважливіше завдання ботанічних садів і дендропарків України. /Т. М. Черевченко, Мороз П.А. // Вісник Київ. ун-ту ім, Тараса Шевченка. Інтрод. та збереж. рослин. різноман. - 1999. - Вип. 1. - С. 6-8.
131. Черевченко Т. М. Роль ботанічних садів і дендропарків України в інтродукції рослин для озеленення міст. /Т. М. Черевченко, П.А. Мороз. // Науковий вісник УДЛТУ: Міські сади і парки - минуле, сучасне і майбутнє. Зб. наук-техн. праць. - 2001. - Вип. 11.5. - С. 113-118.
132. Черевченко Т. М., У Раді ботанічних садів та дендропарків України. /Т. М. Черевченко, Н.М. Трофименко // Інтродукція рослин. - 2006. - № 4. - С. 124-125.

133. Черняк В. М. Екологічні дослідження в старих парках Вінницької області . /В. М. Черняк, В.М. Кузь. // Наукові записки Терн. держ. пед. ун-ту ім.Володимира Гнатюка. Біологія, хімія, педагогіка. - 1994. - Вип. 1. - С. 114-118.
134. Черняк В. М Унікальні дерева старовинних парків садово-паркового мистецтва Поділля (Україна) і проблеми їх збереження. /В.М. Черняк. // Наукові записки Терн. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Біологія. - 1999. - Вип. 4 (7).- С. 9-12.
135. Черняк В. М. Магнатські парки Волино-Поділля XVIII-XIX ст., їх збереження та охорона. /В.М. Черняк. // Інтродукція рослин. - 2000. - № 2. - С. 34-37.
136. Черняк В. М. Історія формування осередків сучасної культури дендрофлори Волино-Поділля. / В. М. Черняк. // Наукові записки Терн. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Біологія. - 1999. - Вип. 2 (5). - С. 85-94.
137. Черняк В. М. Культивована дендрофлора Волино-Поділля: перспективи, використання та збагачення. /В.М. Черняк. - Тернопіль: ТНПУ, 2004. - 264 с.
138. Черняк В. М. Підсумки інтродукції листяних на Волино-Поділі України. /В.М. Черняк. // Наукові записки Терн. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Біологія. - 2000. - Вип. 3(10). - С. 10-17.
139. Черняк В.М. Екологічні і дендрологічні дослідження в старовинних парках Вінницької області. /В.М. Черняк. // Наукові записки Терн. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Біологія, 1999а Вип. I (4). -С. 21-27.
140. Черняк В.М. Підсумки інтродукції хвойних на Волино-Поділі України. /В.М. Черняк. // Наукові записки Терн. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Біологія. - 2000. –Вип.1(8).- С.9-17.

141. Черняк В.М. Про стан старовинних парків Вінницької області. /В. М. Черняк, В.М. Кузь. //Науковий збірник іст. фак-ту Терн. держ. пед. ун-ту ім. Вололимира Гнатюка. - 1996. - Вип. 1. - С. 82-85.
142. Черняк В.М. Рідкісні та зникаючі рослини Тернопільщини з Червоної книги України / В.М. Черняк, Г.Б. Синиця. – Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2008. –224 с.
143. Шеляг-Сосонко Ю. Р. География растительного покрова Украины./ Ю. Р. Шеляг-Сосонко, В. В. Осычнюк, Т. Л. Андриенко. - Киев: Наук думка, 1982. - 288 с.
144. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Нові відомості до флори Розточчя і Опілля / Ю.Р. Шеляг-Сосонко, Г.С. Куковиця // Укр. ботан. журн. – 1970. – 27, №2. – С. 252–254.
145. Юглічек, Л.С. Рослинність східної частини Малого Полісся. 03.00.05-ботаніка: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук / Л. С. Юглічек; ІБ НАНУ. - К., 2003. - 19 с.
146. Якубенко Б. С. Геоботаніка: тлумачний словник. / Б. С. Якубенко, С. Ю. Попович, Т. П. Григорюк, М. Д. Мельничук - К: Фітосоціоцентр, 2011. - 420 с.
147. Якубенко Б. С. Екологія рослин і фітоценозу. / Б. С. Якубенко, І.М. Григара. - К: НАУ, 2001.- 51 с.

Додатки